

Maria Tatiana ROTARU
(Universitatea de Vest din
Timișoara)

Vatra comunei Cernătești. Elemente structurale, culturale și muzicale

Abstract: (The Hearth of Cernatesti Village. Structural, Cultural and Musical Elements) Through our documentation and research in the present paper we have tried to bring our contribution to the knowledge of traditional cultural values, and to highlight a part of the spirituality in the village from Dolj. It is a good thing that during periods of technicalization and globalizations of all kinds we can still discover authentic elements of national and local identity, which give us a certain sense of trust in the perpetuation of the Romanian traditional values. Through activities of research and collection, through the identification of a large number of elderly people, connoisseurs and preservers of ancient traditions, we have tried to capture the momentum of the material and spiritual civilization of Cernătești village. The collection of songs from Cernătești village in the present paper intends to bring a modest contribution to saving the traditional spiritual values in Dolj.

Keywords: Cernatesti, cultural values, national identity, material civilization, spiritual civilization

Rezumat: Am încercat prin prezenta lucrare să aduc prin documentările și culegerile efectuate o contribuție la cunoașterea valorilor culturale tradiționale, să scot la lumină o frântură din spiritualitatea satului doljean. Consider un semn bun faptul că în această epocă a tehnizării și globalizărilor de tot felul reușim să descoperim încă elemente autentice de identitate națională și locală, fapt care ne dă un oarecare sentiment de încredere în perpetuarea valorilor tradiționale românești. Prin cercetările și culegerile făcute, prin cunoașterea unui număr mare de oameni în vârstă, cunoscători și păstrători a unor tradiții străvechi, am încercat să surprind starea de moment a civilizației materiale și spirituale a comunei Cernătești. Culegerea de cântece din comuna Cernătești prezentă în această lucrare se dorește a aduce o modestă contribuție la salvarea din teren, de la bătrânii satelor, a valorilor spirituale tradiționale doljene.

Cuvinte-cheie: Cernătești, valori culturale, identitate națională, civilizație materială, civilizație spirituală

Lumea din care face parte țăranul român a fost întotdeauna bogată în obiceiuri și tradiții, fiecare cătun obștesc aducându-și aportul la forma autentică de percepere și totodată a tradițiilor ce ascund înțeleșuri profunde, despre relațiile interumane și despre relațiile oamenilor cu natura.

Obiceiurile tradiționale românești au ca și modalități de exprimare: muzica, coregrafia, gestică sau mimica. Sunt fapte culturale complexe, menite înainte de toate, să organizeze viața oamenilor, să marcheze momentele importante ale trecerii lor prin lume, să le modeleze comportamentul.

Am apreciat întotdeauna dragostea, pasiunea, responsabilitatea care prinde din ce în ce mai temeinic conștiința în sufletul oamenilor noștri față de patrimoniul cultural popular. Printre sarcinile care stau în fața unui muzician al timpurilor noastre este și cea care se referă la cercetarea, culegerea și valorificarea cântecului popular românesc.

Personal, ceea ce m-a îndreptat către această zonă etno-folclorică, Cernătești, a fost dorința de a descoperi modul de interpretare a tarafurilor care încă mai există în această zonă, însă și atașamentul și dragostea pentru meleagurile natale. Copil fiind și

locuind o mare perioadă la bunicii din Cernătești, m-au impresionat ritmurile horelor și sârbelor care se cântau la nunți și bâlciuri, frumusețea doinelor și a baladelor, fapt care m-a îndemnat să urmez mai târziu o școală de muzică. Încercând să descopăr „miracolul” cu care nea Milică din satul Raznic, comuna Cernătești interpreta cântecele la „clanaretă”, am continuat cursurile la Liceul de Muzică „Marin Sorescu” din Craiova, la secția flaut, dar nu mi-a ieșit din suflet nici un moment „aurul” din vocile marilor doinitori ai Olteniei, fapt care s-a concretizat printr-o cunoaștere asiduă a repertoriului și a cântului popular.

Așezământ și istoric

Comuna Cernătești este așezată într-o frumoasă zonă colinară, în partea de nord-vest a județului Dolj, la 38 km de Municipiului Craiova și 29 km de orașul Filiași. Denumirea comunei provine de la numele boierului de sabie Cernat, căruia i-a fost închinat acest loc de către Mircea cel Bătrân, denumit pe atunci Trestenic.

De-a lungul istoriei ceea ce a unit pe toți locuitorii satelor era dragostea de glia strămoșească, credința în Dumnezeu și existența unor oameni care erau strâns legați de meleagurile natale pe care le-au apărut cu dârzenie.

Localitatea Cernătești cât și satele componente au fost în decursul secolelor subordonate administrativ plaselor, iar plasele la rândul lor județelor. După anul 1945, până la reorganizarea pe regiuni administrative, unele din sate au fost încorporate la alte comune (denumite și cătune), dar existau și comune fără a avea alte sate în componența lor.

Bătrânii povesteau din generație în generație că un plug tras de patru boi albi, cu împroor (flori la jug) de flori albe de porumbar a tras brazdă pe laturile vetrei de sat. După datină pârcaľabul Dimitrie, însoțit de un sobor de preoți și cântăreți, urmați de locuitorii cernăteni, au oficiat așezarea în noua vatră, mergând pe urma brazdei de plug. S-a fixat locul de pășune sau țarina, lângă moară, s-au stabilit micile grădini pe lângă case și ogașele cu pâlcuri de păduri pentru lemne de foc; apoi s-a stabilit suprafața comunei Cernătești prin bornare cu măguri (valuri de pământ încercuite cu nuiele) lângă care se planta un stejar. Doi călăreți împreună cu pârcaľabul au încălecat pe cai albi împodobiți cu panglici albe în coamă și cu țesarfe de borangic alb și timp de o zi au mers pe perimetrul așezării. La fiecare hotar s-a făcut un șanț adânc de către tinerii care urmau să se căsătorească, pentru ca aceștia să spună urmașilor unde au săpat și plantat pomi pentru a cunoaște bine vatra comunei Cernătești. Fiecare intrare în sat avea o poartă mare de stejar.

În această vatră de sat și în acest perimetru, comuna Cernătești își înscrie istoria din 1597 până astăzi.

Activitățile culturale

Din anul 1400 avem primele atestări documentare a vieții culturale din comuna Cernătești. Pe vremuri, țaranii cântau, jucau la horă, la danțuri în țarină sau la umbră de fagi, în poienile din Bucur sau Iancului. Buciumul răsuna la stâni, iar doinele din fluier și caval răsunau pe toate dealurile și văile. Adesea, cel necăjit își plângea jelea din fluier sau din frunză în pragul casei sau pe câmp. După slujba de la biserică, duminica,

oamenii se întreceau în sârbe și hore odată cu lăutarii. Veneau la horă pârcălabul Cernat și cernătenii lui, îmbrăcați în costume populare lucrate de femei îndemnatice, care mai de care mai frumoase.

Ansamblurile ce au contribuit la valorificarea tradițiilor populare, au fost tarafurile populare, care aveau o bogată activitate artistică atât în comună, cât și în județ. Cel care a susținut tinerele talente și a organizat ansamblul de dansuri populare în comună, a fost învățătorul Ștefan Constantin.

După 1957 s-a încheșat, împreună cu mai mulți lăutari din satele componente ale comunei, un taraf performant ce interpreta un repertoriu bogat, specific zonei, de exemplu: *Sui mândruță-n deal la peri*. Dintre lăutarii tarafului s-au numărat: din Raznic – Anoiu Emilian - clarinet, Anoiu Mișu - violonist, Anoiu Constantin – acordeon, Anoiu Constanța - voce; din Cornița – Firă Catăru – vioară; din Cernătești – Titică – vioară; din Țin – Nica Costică – vioară, Marcu Ionel – vioară, Nica Nicolae – vioară, Mândița Ion – chitară, Marcu Stancu – contrabas și Scriceanu Constantin – cobză.

Originalitatea obiceiurilor din comuna Cernătești nu poate fi ruptă de ocupația de bază, care este agricultura și de viața cotidiană cu marile ritmuri ale naturii.

Complexitatea și varietatea tipurilor de valori ce compun sistemul obiceiurilor, creațiile cum sunt colindele, orațiile de nuntă bocetele sau baladele, au exprimat idei și sentimente profunde ale spiritului uman.

Din persistența vechilor credințe practicate în zonă, au luat naștere primele rituri și mituri, creând noi simboluri. Deosebirea esențială dintre vechile rituri și obiceiurile practicate până azi, nu este de formă sau conținut, ci de atitudine.

Sărbătorile care marchează solstițiul de iarnă, Crăciunul, Anul Nou și Boboteaza, adună numeroase obiceiuri, acte rituale, și practici magice.

Sărbătorile de iarnă se desfășoară pe durata mai multor zile, de la 24 decembrie până la 8 ianuarie. Odată cu sărbătoarea Crăciunului, se desfășoară diferite obiceiuri, și tradiții specifice zonei Cernăteștiului.

Sădirea grăului. În case femeile sădeau grâu într-un castron mai adânc, care era ținut până la Anul Nou. Dacă grăul încolțea și creștea frumos și des, în acea casă, în anul următor era multă bogăție și fericire.

Colindatul cu Vicleiul este un obicei de iarnă care se practica în preajma Crăciunului. Oamenii mergeau la colindat, deosebindu-se acest obicei prin colindele închinare Fecioarei Maria și nașterii Pruncului Isus. Colindătorii purtau după ei o cutie construite din trei turnuri care înfățișau pe cei trei magi de la răsărit. Obiceiul se continua cu jocul păpușilor ce erau cusute din cărpe de către fetele nemăritate. Perindându-se pe la fiecare casă, colindătorii aveau și rolul de a găsi fetele nemăritate, care trebuiau să arate păpușa cusută cu migală și îndemănare. Astfel, se realiza un concurs între fete, întrecându-se care are păpușa cea mai frumoasă și mai împodobită cu cusături alese. Colindătorii după ce strângeau toate păpușile de la fete, începeau jocul păpușilor prin sat. Pe de altă parte, în cadrul colindatului cu *vicleiul* se scotea în relief și munca agricultorilor. Oamenii construiau un plug din lemn pe care-l arătau colindătorilor și apoi jucau pe lângă el, ca suport având melodii populare, cântate de `nea Milică. Sătenii jucau de asemenea și un ritual de înmormântare, confecționând din cărpe o păpușa mai mare, pe care se prefăceau că o duc pe drumul spre groapă. În acest timp se jucau jocuri populare precum călușul, jocul călușilor, mielului și barza.

Colindatul cu steaua se face în noaptea de Crăciun. Începând cu miezul nopții, cete de colindători merg la fiecare casă vestind Nașterea Domnului. Steaua este confecționată din hârtie frumos colorată, iar colindătorii sunt îmbrăcați în costume populare cu căciuli înalte. Mai întâi, colindătorii colindau la ferestrele casei, în curte, apoi erau poftiți în casă, unde cântau în fața icoanei. După colindat, gazdele îi cinstesc pe colindători cu colaci și vin roșu, iar la plecare le dădeau bani și cârnați de porc.

Anul Nou. Urările și colindele ce se practică în perioada Anului Nou asigură prosperitate, belșug și sănătate:

*„Bună dimineața la Moș Ajun
Că-i mai bun a lui Crăciun
Porci unturoși, oile lănoase, vacile lăptoase
Oameni sănătoși
Pui mulți și boboci mulți”*

Aceste urări sunt făcute în cele mai multe cazuri de către colindători, dar și de către gospodarii caselor. În dimineața noului an, țăranii scormolesc cu o creangă de măr dulce în foc rostind urarea, iar funinginea scuturată de pe coș și amestecată cu cenușă se pune la rădăcina pomilor.

Culegerea repertoriului vocal constituie o dovadă a existenței lăutarilor din această zonă etno-folclorică ce împlinește un deziderat firesc pentru generația noastră, dar mai ales pentru generațiile viitoare.

La început, am cules sporadic câteva piese ce le-am inclus în repertoriul vocal personal, apoi coborând Valea Corzului am început o cercetare de teren, cu caracter mai sistematic încercând să adun tezaurul valoros al cântecelor din comuna Cernătești și ale cătunelor de pe Valea Corzului: Țin, Raznic, Cornița, Grecești, Busu. Am adunat repertoriu atât vocal, cât și instrumental de la lăutarii care mai sunt în sat, precum Emilian Anoiu, Constanța Anoiu, Constantin Nica, Marcu Stancu și Marcu Ionel, Marin Mustăcioară, Constanța Mustăcioară, Ion Ploscaru, Nițu Voinescu, Veronica Bonea și Ionica Văcariu.

Aceste nestemate numite simplu cantece pe care veacurile și batranii lor le-au slefuit, au conturat de-lungul timpului stilul și modalitatea de interpretare a repertoriului vocal și instrumental, modalitatea de percepere a mesajului transmis din generație în generație prin temele propuse de informatori.

Cântecul vocal de joc au un ritm măsurat, de sârbă și horă. Sârbele pot fi încadrate în măsuri binare, iar horele sunt de două feluri, prezentând un ritm desfășurat în măsuri binare și ternare.

O trăsătură specifică ritmului din această zonă etnografică este contratimpul aplicat la aproape toate începuturile de vers. Ritmul melodiei coincide cu țiitura acompaniamentului instrumental, prima optime fiind pauză, iar a doua optime se conturează în șaisprezecimi.

Pe-un gărduleț la fântână

Tempo ♩ = 71

Grecești
Nițu Vionescu, 70a

Pe - un gă - du - leț la fân - tă - nă
 Cânt - o pa - să - re bătrân - nă
 Ea cânta și ciripea
 Și cu pu - ii ei vor - bea
 Ea cânta și ciripea
 Și cu pu - ii ei vor - bea

Pe-un gărduleț la fântână

Pe-un gărduleț al fântână
 Cânt-o pasăre bătrână
 Pe-un gărduleț al fântână
 Cânt-o pasăre bătrână
 Ea cânta și ciripea
 Și cu puii ei vorbea
 Ea cânta și ciripea
 Și cu puii ei vorbea

Puii mamei puișori
 Eu v-am crescut mărișori
 Puii mamei puișori
 Eu v-am crescut mărișori
 V-am crescut v-am legănat
 De lângă mine-ați plecat
 Eu la bătrânețea mea

Nu știu pe cine-oi avea
 Nu știu pe cine-oi avea
 Să-mi poarte de grija mea

Să știți fraților iubiți
 Cât pe lume a iubiți
 Cât pe lume mai trăiți
 Viața să v-o prețuiți
 Viața să v-o prețuiți
 Că-ci viața e tare scurtă
 E scumpă și e prea scurtă

Căci omul cât tânăr este
 Cam la toate se pripește
 Cam la toate se pripește
 Când ae bătrân se căiește
 Dar degeaba te căiești
 Ce-ai pierdut nu mai găsești.

La casa cu trestioară

Cernătești
Mustăcioară Constanța, 70a

Horă ♩ = 111

1) _____
2) _____

Hai, hai | La ca - sa cu tres - ti - oa - ră

Za - ce-un voi - ni - cel de-o boa - lă,

Za - ce-un voi - ni - cel de-o boa - lă

1) Strofele 3,4,5
Căci mi - e mi s-a u - - ro - ti

2) Strofa 6
Ar - gin - tu cu stra - chi - na măi

La casa cu trestioară

Hai, hai la casa cu trestioară
Zace-un voinicel de-o boală
Zace-un voinicel de-o boală

Hai, hai zace voinice ori te scoli
Ori mai dă-mi și mie obor
Ori mai dă-mi și mie obor
Hai, hai căci mie mi s-a urât
Perinioarele mutând
Cearceafuri scuturând

Hai, hai mărită-te fata mea
Hai, hai mărită-te fata mea
Și eu m-oi însura
Hai, hai și-oi veni la nunta ta
Și-oi da bani cu banița
Aurul cu lingura
Hai, hai argintul cu strachina, măi
Argintul cu strachina, măi

Cine-a fost întâi la Gorj

Tempo sârbă ♩ = 88

Grecești
Nițu Voinescu, 70a

Foa - ie ver - de foi de boji Of Of Of

Ci - ne - a _____ fost în - tăi la Gorj _____ Pui - ca mea

A fost Tu - dor și Ma - ghe - ru

Și cu Nea' Din - că Schi - le - ru

A fost Tu - dor și Ma - ghe - ru

Și cu Nea' Din - că Schi - le - ru

Cine-a fost întâi la Gorj

Foaie verde foi de boji of of of
Cine-a fost întâi la Gorj puica mea
A fost Tudor și Maghieru
Și cu Nea' Dincă Schileru
A fost Tudor și Maghieru
Și cu Nea' Dincă Schileru

A mai fost și Aristică of of of
Nepotu lui Nea' Dincă puica mea
Aristică cât trăia
Fericete mai era
Ce mai om era sârmanu
Că știa să facă banu

Cobora Dincă pe pisc of of of
Cu calul până-n puichizi puica mea
Și cu frâul la oloane
Ca puieștru-n fuga mare

Și cu frâul la oloane
Ca puieștru-n fuga mare
Era seara la Pitești of of of
Dimineața-n București puica mea
Peste zi sta-n parlament
Dinc-a fost țăran deștept

Foaie verde trei lămâi of of of
Unde cântă cucu-ntâi puica mea
Fugea Leanca peste jii
La Dincă Schileru-ntâi
Fugea Leanca peste jii
La Dincă Schileru-ntâi

Spune spune neică Dincă of of of
Cât mai pui Ionel la muncă puica mea
Să mă las și eu de muncă
Să merg cu tine pe luncă
Să mă las și eu de muncă
Să merg cu tine pe luncă

Ochilor faceți plimbare

Cernătești
Mustăcioară Aurora, 49 a

$\bullet = 154$

O - chi - lor fa - ce - ți plim - ba - re

Să văd mân - dra ce gând a - re

A - re gând să _____ mă o _____ moa - re

Ori dă gu - ra să mă scoa - le

Ochilor face-ți plimbare

Ochilor face-ți plimbare
Să văd mândra ce gând are
Ochilor face-ți plimbare
Să văd mândra ce gând are
Are gând să mă omoare
Oră dă gura să mă scoale
Are gând să mă omoare
Oră dă gura să mă scoale

Mândruța care-i mândruță
Iese la poartă desculță
Iar care e blestemată
Nu iese nici încălțată
Nu iese nici încălțată
Bate Dumnezeu să bată
C-a lăsat lumea săracă
Și și-a pus cârciuma-n poartă

Baladele se desfășoară într-un ritm parlando-rubato, care este strâns legat de caracterul povestitor al interpretării. Structura ritmică, precum și forma se adaptează la caracterul improvizatoric impus de relatarea faptelor din baladă.

Doinele prezintă de asemenea un ritm liber, parlando-rubato, ce este dat de starea afectivă a interpretului.

Radu din câng (baladă)

Foaie verde samulastră
 La un fag mare pe coastă
 Șade Radu ca-ntr-o casă
 Și-afară plouă și varsă
 Și-afară plouă și varsă
 Da lui Radu nici nu-i pasă
 Da lui Radu nici nu-i pasă
 Și lui Radu nici nu-i pasă

Dar mai sus pe rămurele,
 Cuțite și revolvere
 Se servea Radu de ele
 La vreme de neputere
 Mai sta Radu ce mai sta
 Nu știi ce naiba-i venea
 O frunză din pom rupea
 Și-ncepea de-a șuiera

Și-ncepea de-a șuiera
 Mii de haiduci se-aduna
 Ca frunza și ca iarba
 Ca frunza și ca iarba
 I-mbrăca militărește
 Iar Radu căpitănește
 Și boierii că-mi pornește

Au bună ziua boieri mari
 Trăiți domnule căpitan

Căpitanii sunt la târg
 Dar eu sunt Radu din câng
 Care la parale strâng
 Și iau bani de la bogăți
 Și împart pe la săraci
 Să-și cumpere boi și vaci

Mai sta Radu ce a sta
 Nu știi ce naiba-i venea
 Cu piciorul cum șede
 Ușa din țâțâni scotea
 Nu da domnule nu da
 Că vom da tot ce –om avea
 Nu da domnule nu da
 Iar Radu ce făcea
 La cocoană se ducea
 Una-n spate coplesena
 Nu da domnule nu da
 Că vom da tot ce am avea
 Că vom da tot ce am avea
 Ia te uita după ușe
 Că mai am de-o găletușe
 Găletușa de dud verzi
 Ia din ea că nu se vede
 Ia te uită pe poliță
 Că mai am de-o sărbuliță
 Mi-o păstram pentru fetiță